

НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА: ЯК РОЗРОБИТИ НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ, ЩОБ ЗАЦІКАВИТИ УЧНІВ ПРЕДМЕТАМИ «УКРАЇНСЬКА МОВА», «УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА»

Наталія КОТЛЯРЕНКО,

методист науково-методичної лабораторії суспільно-гуманітарних та естетичних дисциплін комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського»

У чому секрет учителя, що здатний так побудувати освітній процес, щоб він був якісним і доступним, а діти задоволеними та успішними?

Звісно ж, в умінні спланувати роботу, використовуючи системний підхід, та організувати таке інформаційно-освітнє середовище, що дає можливість дивувати, зацікавлювати, надихати, мотивувати, об'єднувати учнів, і проконтролювати досягнуті результати.

Мета статті – окреслити шляхи розробки навчальних програм із предметів «Українська мова», «Українська література» так, щоб зацікавити учнів та мотивувати їх навчатися.

Нормативні документи: Концепція «Нова українська школа», Закон України «Про освіту», Державний стандарт базової середньої освіти, Типова освітня програма – суттєво змінюють формат організації освітнього процесу.

Модельні навчальні програми з української мови та літератури для 5-6 класів створено згідно з Державним стандартом базової середньої освіти, вони запускають механізми наскрізної реалізації завдань діяльнісного, особистісно орієнтованого, компетентнісного підходів до навчання української мови й літератури в контексті положень Концепції «Нова українська школа».

Типова освітня програма з мовно-літературної освітньої галузі надає перелік модельних навчальних програм із предметів: українська мова, українська література, інтегровані курси: 1) *українська мова, українська література*; 2) *українська мова, українська та зарубіжна літератури*; 3) *українська та зарубіжна літератури* [15].

Модельна навчальна програма – документ, що визначає орієнтовну послідовність досягнення **очікуваних результатів** навчання учнів, **зміст** навчального предмета (інтегрованого курсу) та **види навчальної діяльності** учнів, рекомендований для використання в освітньому процесі в порядку, визначеному законодавством [6].

Навчальна програма – документ, що визначає послідовність досягнення **результатів навчання** учнів з навчального предмета (інтегрованого курсу), **опис його змісту** та **видів навчальної діяльності** учнів із зазначенням орієнтовної **кількості годин**, необхідних на їх провадження [6].

Отож, відмінність між модельною і навчальною програмами у тому, що модельна програма не вказує на кількість годин, порядок вивчення тем й інструментарій для вчителя відповідно до рівня навчання, а скеровує роботу вчителя на формування предметних та особистісних результатів.

На основі власних навчальних програм із предметів, затверджених педагогічною радою закладу освіти, вчитель складає календарно-тематичне планування, урахувавши навчальні можливості учнів класу.

Варто зазначити, що календарно-тематичне планування здійснюється вчителем у довільній формі. Формат, обсяг, структура, зміст та оформлення календарно-тематичних планів, як і поурочних планів-конспектів, є індивідуальною справою вчителя. Встановлення універсальних стандартів таких документів у межах закладу загальної середньої освіти міста, району чи області є неприпустимим. Автономія вчителя має бути забезпечена академічною свободою, включаючи свободу викладання, свободу від втручання в педагогічну діяльність, вільним вибором форм, методів і засобів навчання, що відповідають освітній програмі [6].

Розробляючи власну навчальну програму, що є основою для розробки календарно-тематичного планування, варто чітко дати відповідь на питання:

- Як зацікавити дітей пізнавати українську мову й літературу, свідомо її вивчати та практично застосовувати?
- Що можна запропонувати учням?

Розробка навчальної програми із предмета «Українська мова»

I. Вибір модельної програми.

Для вивчення предмета «Українська мова» у 5-6 класах рекомендовані Міністерством освіти і науки України такі модельні програми:

- «Українська мова. 5-6 класи» (автори: Голуб Н.І., Горошкіна О.М.),
- «Українська мова. 5-6 класи» (автори: Заболотний О.В. та ін.),
- «Інтегрований мовно-літературний курс (українська мова, українська та зарубіжна літератури). 5-6 класи» (автори: Старагіна І.П. та ін.).

Усі модельні програми «Українська мова. 5-6 класи» зорієнтовані на такі напрями навчальної діяльності, як:

- орієнтування на **особистісний розвиток** учня, становлення громадянина, входження його в **соціум**;
- **формування** сприятливого для учнів **мовного середовища**;
- формування **стійких зовнішніх і внутрішніх мотивацій**;
- упровадження **особистісно й компетентісно орієнтованих методик**;
- реалізація **комунікативно-діяльнісного, українознавчого, функціонально-стилістичного** аспектів навчання;
- **мовленнєва спрямованість** уроку;
- посилення **практичної спрямованості** навчання;
- використання **активних інноваційних форм, методів, прийомів**;
- розвиток **пізнавальних і творчих здібностей** особистості;
- **інтегральність** (реалізація внутрішньо- і міжпредметних зв'язків).

Модельна програма «Українська мова. 5-6 класи» (автори: Голуб Н.І., Горошкіна О.М.).

5 клас. Програма складається із таких мовних розділів:

Мовна змістова лінія:

1. Лексикологія (Повторення вивченого в 1-4 класах. Лексичне значення слова. Групи слів за значенням. Групи слів за походженням. Активна й пасивна лексика. Групи слів за вживанням).

2. Фразеологія.

3. Фонетика. Графіка. Орфоепія. Орфографія.

4. Відомості з синтаксису й пунктуації.

Мовленнєва змістова лінія:

1. Інформація (спрямована на формування аудіювання).

2. Текст. Жанри мовлення (спрямована на формування читання, письма).

3. Спілкування (спрямована на формування говоріння).

6 клас. Програма складається із таких мовних розділів:

Мовна змістова лінія:

1. Будова слова. Орфографія.

2. Словотвір. Орфографія.

3. Морфологія. Орфографія (Іменник. Прикметник. Числівник. Займенник).

Мовленнєва змістова лінія:

1. Інформація (спрямована на формування аудіювання).

2. Текст. Жанри мовлення (спрямована на формування читання, письма).

3. Спілкування (спрямована на формування говоріння).

Плюси програми:

1. Виховання ціннісного ставлення до української мови як державної.
2. Зміна пріоритетів у формуванні змісту, структури й результатів діяльності.
3. Мовне розмаїття: фонетичне, лексичне, фразеологічне, граматичне.
4. Зорієнтована на контроль груп загальних результатів навчання: аудіювання, читання, говоріння, письмо; формування умінь, визначених у Державному стандарті для мовно-літературної освітньої галузі.
5. Зміна в змістовому компоненті спричинені намірами надати знанням функційності.
6. Структура програми концентрично-спіральна, що забезпечує поступове розширення й поглиблення мовних знань, системне, а не епізодичне набуття досвіду.
7. Чітко визначені види діяльності: організаційна, пізнавальна, мовленнєва, текстова.

Мінуси програми:

1. Не дає можливості змінити програму, так як:
 - розділ «Лексикологія. Фразеологія» повністю вивчається у 5 класі.
 - розділ «Будова слова» вивчається у 6 класі.

На основі програми створено підручники для 5, 6 класів «Українська мова», автори:

1. Голуб Н. Б., Горошкіна О. М.

2. Літвінова І. М.

3. Онатій А. В., Ткачук Т. П.

4. Семенов О. М., Калинич О. В., Дятленко Т. І., Білясник М. Д., Волницька В. В.

Модельна програма «Українська мова. 5-6 класи» (автори: Заболотний О.В. та ін.).

5 клас. Програма складається із таких мовних розділів:

Мовна змістова лінія:

1. Повторення та узагальнення вивченого в початкових класах. Текст. Речення. Слово.
2. Лексикологія (Лексичне значення слова. Групи слів за значенням).
3. Будова слова. Орфографія.
4. Фонетика. Графіка. Орфоепія. Орфографія.
5. Відомості з синтаксису й пунктуації.

Мовленнєва змістова лінія: виокремлено види діяльності на уроках розвитку мовлення.

6 клас. Програма складається із таких мовних розділів:

Мовна змістова лінія:

1. Повторення та узагальнення вивченого. Синтаксис і пунктуація. Орфографія.
2. Лексикологія. Фразеологія (Групи слів за походженням. Активна і пасивна лексика. Групи слів за вживанням. Фразеологія).
3. Словотвір. Орфографія.
4. Морфологія. Орфографія. (Іменник. Прикметник. Числівник. Займенник).

Мовленнєва змістова лінія: виокремлено види діяльності на уроках розвитку мовлення.

Плюси програми:

1. Виховання ціннісного ставлення до української мови як державної.
2. Ґрунтується на засадах діяльнісного, інтегративного підходів.
3. Визначено ціннісні орієнтири, що не обмежують академічної свободи вчителя, а лише допомагають вибрати тематику дидактичного матеріалу, наведені переліки можна доповнювати та скорочувати.
4. Види навчальної діяльності учитель може обирати ті, які вважає найбільш актуальними й корисними.

Мінуси програми:

1. Використано традиційні підходи до вивчення предмета.
2. Не дає можливості змінити програму, так як:
 - розділ «Лексикологія» поділено на частини у 5-6 класі.
 - розділ «Будова слова» вивчається у 5 класі.
3. Розірваність розділу «Лексикологія».
4. У різних класах вивчаються взаємопов'язані розділи «Будова слова», «Словотвір».

На основі програми створено підручники для 5, 6 класів «Українська мова», автори:

1. Заболотний О. В., Заболотний В. В.
2. Авраменко О. М., Тищенко З. Р.

Усі модельні програми з української мови складаються із 3 компонентів: 1) **очікувані результати** навчання учнів, 2) **зміст** навчального предмета, 3) **види навчальної діяльності** учнів.

Види навчальної діяльності відображають бачення авторів модельної програми шляхів реалізації очікуваних результатів, які вчитель може за бажанням використати під час освітнього процесу.

II. Складові навчальної програми.

Вибрана учителем **модельна програма** із предмета «Українська мова», має стати основою для створення власної навчальної програми.

Пропоную такі складові:

1. **Назва програми** (Навчальна програма «Українська мова» для закладів загальної середньої освіти, 6 клас).
2. **Вказівка на вибрану модельну програму** (Навчальна програма розроблена на основі Модельної навчальної програми «Українська мова. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти, автори: Голуб Н.І., Горошкіна О.М. (наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795).
3. **Укладач навчальної програми.**
4. **Пояснювальна записка**, що окреслює мету, завдання вивчення української мови, загальні та наскрізні уміння, побудову, шляхи реалізації, підходи до організації навчального процесу.
5. **Навчальна програма**, що містить 1) **очікувані результати навчання**, 2) **зміст навчального матеріалу** (порядок вивчення тем), 3) **кількість годин**, 4) **інструментарій** для вчителя відповідно до рівня навчання.

Зразок пояснювальної записки.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна програма з української мови розроблена на основі Модельної навчальної програми «Українська література. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти, автори: Голуб Н.І., Горошкіна О.М. (наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795) та Державного стандарту базової середньої освіти (затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898).

Навчальна програма базується на цінностях Нової української школи й орієнтується на виховання ціннісного ставлення до української мови як державної.

Українська мова як навчальний предмет є провідним у мовно-літературній галузі й загалом у системі освіти, він передбачає не лише засвоєння системи знань теорії мови, формування вмій і навичок, що по суті становлять інструментальну основу компетентності, а передусім особистісний розвиток учня, набуття духовно-морального досвіду, важливого для становлення громадянина і входження його в соціум.

Мета вивчення української мови для адаптаційного циклу:

- формування мотивації до пізнання мови;
- визначення ролі української мови у формуванні свідомої нації;
- розвиток мислення, комунікації, самовираження й самовдосконалення людини;
- формування ціннісних орієнтацій і ставлень;
- формування творчої самореалізації;
- формування компетентного мовця.

Досягнення мети реалізується через такі **завдання вивчення української мови:**

- розвивати стійкий інтерес до пізнання мови, її розмаїття;
- виховувати ціннісне ставлення до української мови як державної;

- розкривати потенційні можливості мови;
- удосконалювати культуру усного й писемного мовлення, засвоювати знання, формувати вміння й навички, необхідні для ефективної комунікації;
- формувати мовне чуття, усвідомлення естетичної й культурної цінності мови;
- розвивати емоційний інтелект;
- розвивати творчі здібності школярів, створювати умови для саморозвитку вільної особистості, адаптованої до умов сучасного життя;
- розвивати уміння і навички мовленнєвої діяльності, збагачувати словниковий запас учнів;
- поглиблювати уміння працювати з різними видами інформації, зокрема й електронними, здійснювати пошуково-дослідницьку діяльність;
- формувати в учнів активну громадянську позицію, повагу до культурних цінностей українського народу, його історико-культурного надбання і традицій;
- сприяти формуванню позитивного іміджу української мови.

Програму укладено з дотриманням таких **принципів**:

- світоглядності (дібрані теми й поняття сприяють розвиткові в суб'єктів освітнього процесу наукового уявлення про мову, її функції, системний характер, багаті виражальні можливості, роль у житті й становленні людини тощо);
- інструментальності (можливість застосування знань, умінь і навичок в усіх сферах життя людини);
- доступності (відповідність змісту віковим особливостям і рівневі розвитку учнів);
- систематичності й логічної послідовності (змістовий компонент укладено з дотриманням логічної послідовності й взаємозв'язку);
- соціалізації (знання, уміння й навички сприяють соціалізації учнів);
- культуровідповідності (вивчаючи мову, її носії засвоюють притаманну їй народів культуру).

Структура програми концентрично-спіральна, що забезпечує поступове розширення й поглиблення мовних знань, системне, а не епізодичне набуття пізнавального досвіду.

У стовпці «**Очікувані результати навчання**» визначено уміння та навички, що сприятимуть формуванню компетентностей, заявлених у Концепції «Нова українська школа». Очікувані результати повторюються у різних темах, і це дозволяє упродовж курсу усім учням досягти цілей, визначених програмою.

У стовпці «**Зміст навчального предмета**» виділено компоненти:

- **мовну змістову лінію** (передбачає знання розділів мови як системи, мовних одиниць усіх рівнів, їхні характерні ознаки та функції в мовленні; мови як відображення картини світу; мовної норми та її динамічності; різних типів помилок; засобів виразності, формування відповідних умінь і досягнення предметних результатів);

- **мовленнєву змістову лінію** (орієнтує на знання відомостей про інформацію, текст, комунікацію й мовленнєві жанри, **формування умінь аудіювання, читання, говоріння, письма**, досягнення метапредметних результатів).

Підходи до організації навчального процесу на уроках української мови:

- діяльнісний,
- особистісно орієнтований,
- системний,
- компетентнісний.

Ці підходи забезпечують формування наскрізних умінь, визначених Державним стандартом базової середньої освіти: висловлювати власну думку в усній і письмовій формі, критично і системно мислити, логічно обґрунтовувати позицію, діяти творчо, виявляти ініціативу, конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими.

Шляхи реалізації програми:

- формування сприятливого для учнів інформаційно-мовного середовища;
- зміна пріоритетів у формуванні змісту, структури й результатів;
- зміна ставлень (учня до себе як суб'єкта мовної освіти; учня і вчителя до української мови; учителя до учня як повноправного суб'єкта освітнього процесу);
- перегляд показників навчальних досягнень учнів;
- формування стійких зовнішніх і внутрішніх мотивацій;
- упровадження особистісно й компетентісно орієнтованих методик;
- якісна сучасна навчальна й методична продукція.

Програма покликана змінити ставлення до мови як суспільного явища і шкільного предмета, виховати нове покоління компетентних носіїв мови.

Орієнтовний зразок опори для навчальної програми з української мови.

№ з/п	Очікувані результати навчання	Зміст навчального матеріалу		Кількість годин	Види навчальної діяльності. <i>Тематична ситуація.</i>
		Мовна змістова лінія	Мовленнєва змістова лінія		

Варто звернути увагу, що під час розроблення власної навчальної програми педагог має право самостійно вибудовувати послідовність окреслених у вибраній модельній програмі **очікуваних результатів навчання**, але має врахувати **уміння, визначені Концепцією «Нова українська школа»**, а саме: висловлювати думку усно і письмово, здатність співпрацювати в команді, читати і розуміти прочитане, здатність логічно обґрунтовувати позицію, оцінювати ризики та приймати рішення, критичне мислення, виявляти ініціативу, творити, конструктивно керувати емоціями, застосовувати емоційний інтелект [14]; а також **уміння, визначені у Державному стандарті для мовно-літературної освітньої галузі**, а саме: сприймати інформацію, перетворювати її з почутого (текст, медіатекст) в різні форми повідомлень, виокремлювати, аналізувати, інтерпретувати, оцінювати усну інформацію; перетворювати текстову інформацію, читати творчо; створювати письмові висловлення; взаємодіяти письмово в режимі реального часу (в цифровому середовищі), редагувати письмові тексти, висловлювати і захищати власні погляди, ідеї, переконання, використовувати вербальні та невербальні засоби під час представлення своїх думок; регулювати

власний емоційний стан, досліджувати мовні явища; використовувати знання з мови у мовленні [1].

У стовпці «**Зміст навчального матеріалу. Мовна змістова лінія**» визначається:

1. **Порядок вивчення мовних тем.** Зауважимо, що вилучати, переносити в інші розділи запропоновані в модельній програмі теми не можна.

Для цілісного сприйняття мовного матеріалу при розподілі тем розділу варто враховувати етапи, описані у таксономії Бенджаміна Блума: знання – розуміння – застосування – аналіз – оцінювання – створення. Це дає можливість якісно й цілісно засвоїти мовний матеріал.

2. **Розподіл діагностичних робіт.** Так як у різних модельних програмах кількість мовних розділів різна, то педагогу потрібно самостійно визначити кількість діагностичних робіт (зазвичай, у 5-6 класах – 8 робіт).

У стовпці «**Зміст навчального матеріалу. Мовленнєва змістова лінія**» визначається:

1. **Порядок вивчення тем** (1. Інформація. 2. Текст. Жанри мовлення. 3. Спілкування), **що спрямовані на формування умінь аудіювання, читання, говоріння, письма.**
2. **Визначення тем для розвитку мовлення, формування та контролю умінь аудіювання, читання** (читання вголос, читання мовчки), **говоріння** (діалог, усний переказ, усний твір, усна творча робота), **письма** (диктант, письмовий переказ, письмова творча робота, письмовий твір/есе).

Такий підхід дає можливість врахувати не лише змістове наповнення програми для **мовного змістового тематичного оцінювання**, що здійснюється на основі поточного оцінювання та проведених **діагностичних (контрольних) робіт**, а й види діяльності **формувального оцінювання** результатів навчання учнів: **аудіювання, читання, говоріння, письмо.**

Зазначимо, що **оцінка за семестр** ставиться за **результатами тематичного оцінювання та контролю груп загальних результатів** (аудіювання, читання, говоріння, письмо).

У стовпці «**Кількість годин**» варто врахувати такі години:

1. На вивчення кожного тематичного розділу.
2. На вивчення мовних тем, запропонованих у модельній програмі. Зазначимо, що учитель має право **ущільнити чи розширити** мовні розділи, враховуючи ступінь сприйняття учнями мовного матеріалу.

У стовпці «**Види навчальної діяльності. Тематична ситуація**» визначена **тематика зацікавлень**, що наближена до життя учнів, через опорні засоби занурення у тему, завдання із спільною темою, тексти-опори, моделювання тематичної ситуації, вона допоможе зрозуміти дітям, чому українську мову варто пізнавати як практично необхідну річ, у чому її перспективність, де в реальному житті знадобиться мова та як нею користуватися. Це змінює традиційний лінгвістичний підхід викладання предмета «Українська мова», який базується на опрацюванні теоретичного вивчення мовного матеріалу, граматичних правил, а не на мотивації, заохоченні, набуттю нових мовних умінь та навичок, використанню їх практично [8].

Використовуючи системний підхід, учитель має усі можливості за допомогою власної навчальної програми створити **інформаційно-мовне сучасне ситуативне українське середовище** [3], що мотивуватиме учнів пізнавати, свідомо вивчати українську мову.

На основі власної навчальної програми із предмета «Українська мова», затвердженої педагогічною радою закладу освіти, **вчитель складає календарно-тематичне планування**, урахувавши навчальні можливості учнів класу, їх мотивацію, уміння, навички, творчі здібності, інформаційні ресурси, моделювання ситуацій, пленер.

Орієнтовний зразок опори для календарно-тематичного планування з української мови.

№ з/п	Очікувані результати навчання	Зміст навчального матеріалу		Кількість годин	Дата	Види навчальної діяльності. Тематична ситуація	Навчально-методичний контент	Примітка
		Мовна змістова лінія	Мовленнєва змістова лінія					

Однак, варто зазначити, що **календарно-тематичне планування здійснюється вчителем у довільній формі** [6].

Так як мотивує те, що дає позитивні емоції, то із зміною підходів до викладання української мови предмет набуває усіх шансів бути цікавим, легким, корисним, пізнавальним, оптимістичним, практично необхідним для сучасних учнів [5].

Розробка навчальної програми із предмета «Українська література»

I. Вибір модельної програми.

Для вивчення предмета «Українська література» у 5-6 класах рекомендовані Міністерством освіти і науки України такі модельні програми:

- «Українська література. 5-6 класи» (автори: Яценко Т.О. та ін.),
- «Українська література. 5-6 класи» (автори: Архипова В.П., Січкара С.І., Шило С.Б.),
- «Українська література. 5-6 класи» (автори: Чумарна М. І., Пастушенко Н.М.);
- «Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної). 5-6 класи» (автори: Яценко Т.О., Тригуб І.А.),
- «Інтегрований мовно-літературний курс (українська мова, українська та зарубіжна літератури). 5-6 класи» (автори: Старагіна І.П. та ін.).

Усі модельні програми «Українська література. 5-6 класи» зорієнтовані на такі напрями навчальної діяльності, як:

- формування **мотивації до читання**, ціннісні орієнтації й ставлення, збагачення досвіду;
- розвиток **читацької грамотності**;
- формування **загальних умінь** сприймати, аналізувати, інтерпретувати, критично оцінювати інформацію в художніх текстах;

- формування наскрізних умінь: «читати з розумінням» (коментоване читання, осмислення і аналіз художнього тексту, спостереження та дослідження);
- використання **підходів** навчання: особистісно орієнтований, діяльнісний, компетентнісний;
- розвиток критичного і системного мислення;
- творча діяльність;
- творча **самореалізація**.

Модельна програма «Українська література. 5-6 класи» (Яценко Т.О. та ін.).

5 клас. Програма складається із таких тематичних розділів:

1. Малі жанри фольклору та літератури. 2. Народні та літературні казки».
3. «Минуле українського народу». 4. «Україна і я». 5. «Рідна природа». 6. «Світ дитинства». 7. «У пошуках пригод і чудес». 8. Найцікавіше з літературних новинок.

6 клас. Програма складається із таких тематичних розділів:

1. Міфи прадавньої України. 2. Народні пісні. Календарно-обрядові пісні. Пісні зимового, весняного та літнього циклів. 3. Мудрість байки. 4. Ліричні послання Україні. 5. Різдвяні дива. 6. Романтика пригод і фантастики. 7. Поетичне бачення світу. 8. Дитинство видатних українців. 9. Гумор і сатира. 10. Найцікавіше з літературних новинок.

Плюси програми:

1. 5 клас. Включено твори сучасних авторів (3): Оксана Сайко, Галина Кирпа, Зірка Мензатюк.
2. 6 клас. Збільшено кількість творів сучасних авторів (8): Дара Корній, Богдана Матіяш, Олександр Гаврош, Леся Воронина, Володимир Арєнєв, Неда Неждана, Марина Павленко, Іван Андрусяк.
3. Тема «Міфи прадавньої України» (6 кл.) розширює світоглядні уявлення учнів про місце України у світі. Тема «Різдвяні дива» (6 кл.) дає можливість не лише ознайомити учнів із звичаями та традиціями народу, а й зацікавлює дітей, враховуючи їх вікові особливості. Теми «У пошуках пригод і чудес» (5 кл.), «Романтика пригод і фантастики» (6 кл.), де використано прозові жанри пригодницької та фантастичної літератури, мотивує підлітків читати із задоволенням.
4. Є рубрика «Найцікавіше з літературних новинок» (5-6 кл.), що дає можливість учителю самостійно підбирати твори сучасної української літератури, враховуючи запити класу.

Мінуси програми:

1. Класичні підходи до вибору змісту програми: використано твори письменників інших століть, зокрема XIX - XX (для дітей XXI століття нецікава тематика, незрозуміла лексика).
2. Тема «Календарно-обрядові пісні» (6 кл.) розглядається на примітивному рівні, адже учні не можуть повною мірою осягнути символіку жанру. Тема «Мудрість байки» (6 кл.) традиційна і складна для дітей, адже використано у більшій мірі незрозумілі алегоричні образи.

3. В інших модельних програмах теми: «Міфи», «Календарно-обрядові пісні» вивчаються у 5 класі, а це значить, що вчитель не матиме можливості змінити одну програму на іншу.
4. У темі «Світ дитинства» (5 кл.) використано твори про дітей XIX століття, які кардинально відрізняються від дітей XXI століття (Іван Нечуй-Левицький «Вітрогон», Борис Грінченко «Украла»).
5. У програму уведено багато поетичних класичних творів, що полегшує роботу на уроці, але не сприяє мотивації читати українську літературу.
6. Кількість тематичних розділів не відповідає кількості діагностичних (контрольних) робіт (орієнтовно для 5 класу – 5, для 6 класу – 6) для тематичного оцінювання, а це значить, що вчителю потрібно буде згрупувати декілька тематичних розділів в одну тему.
7. У Пояснювальній записці програми чітко визначена кількість годин: розвиток мовлення – 4 год, виразне читання – 4 год., позакласне читання – 4 год, література рідного краю – 2 год. Передбачено лише 4 години на вибір вчителя.

На основі програми створено підручники для 5, 6 класів «Українська література», автори:

1. Яценко Т. О., Пахаренко В. І., Слижук О. А.
2. Калинич О. В., Дячок С. О., Ковбасенка Ю. І.

Модельна програма «Українська література. 5-6 класи» (Яценко Т.О. та ін.) є складовою частиною **Інтегрованого курсу літератур (української та зарубіжної). 5-6 класи» (Яценко Т.О., Тригуб І.А.).**

На основі інтегрованого курсу створено підручники для 5, 6 класів «Література (українська та зарубіжна)», автори: Яценко Т. О., Пахаренко В.І., Тригуб І. А., Слижук О. А.

Модельна програма «Українська література. 5-6 класи» (Архипова В.П., Січка С.І., Шило С.Б.).

5 клас. Програма складається із таких тематичних розділів:

1. Мистецький спадок нащадкам (Невичерпні джерела мудрості. Велике диво казки).
2. Малює світ поезія.
3. Від казки до книги буття.

6 клас. Програма складається із таких тематичних розділів:

1. Пісенні скарби рідного краю.
2. Поетичний дивосвіт.
3. Живильні джерела мудрих книг.
4. Від смішного до великого.

Плюси програми:

1. У списку «варіативних творів» для позакласного читання є проза сучасних авторів (Зірка Мензатюк «Таємниця козацької шаблі» (5 кл.), Сергій Гридін «Федько – прибулець з інтернету» (5 кл.).
2. На розсуд вчителя виокремлюються години для вивчення літератури різного краю.

Мінуси програми:

1. 5 клас. Включено твори сучасних авторів (1): Галина Малик. 6 клас. Включено твори сучасних авторів (2): Леся Воронина, Зірка Мензатюк.
2. Чітко визначено «тексти для обов'язкового вивчення», «варіативні твори».

3. Класичні підходи до вибору «текстів для обов'язкового вивчення»: використано депресивні твори письменників інших століть, зокрема ХІХ - ХХ (для дітей ХХІ століття нецікава тематика, незрозуміла лексика).
4. Вибір учителя обмежено списком «варіативних творів» для позакласного читання. Самостійно педагог має можливість лише обрати твори для літератури рідного краю.
5. До списку «варіативних творів» віднесено ті, що відображають дух незрозумілих для учня часів, зокрема Михайло Коцюбинський «Харитя» (5 кл.), Іван Франко «У кузні» (5 кл.).
6. Використано не оптимістичні, що сприяли б іміджу української літератури, а депресивні трагічні твори, наприклад Володимир Винниченко «Федько-халамидник» (5 кл.), Михайло Коцюбинський «Ялинка» (5 кл.).
7. Застарілий контент, використано твори, що є у попередній програмі з української літератури, зокрема і сучасні: Галина Малик «Незвичайні пригоди Алі в країні Недоладії» (5 кл.), Леся Воронина «Таємне Товариство боягузів, або засіб від переляку № 9» (6 кл.).
8. Тема «Пісні зимового, весняного та літнього циклів» (6 кл.) розглядається на примітивному рівні, адже учні не можуть повною мірою осягнути символіку жанру.
9. У темі «Велике диво казки» (5 кл.) використано складні для сприйняття види казок: віршовану філософську казку (Василь Симоненко. «Цар Плаксій та Лоскотон») та казку-п'єсу (Олександр Олесь «Микита Кожум'яка»).
10. Пригодницька література, що зацікавлює учнів, мотивує читати, представлена творами Всеволода Нестайко «Тореадори з Васюківки» (6 кл.), Ярослава Стельмаха «Митькозавр з Юрківки, або Химера лісового озера» (6 кл.). Ці класичні твори у більшій мірі вже не зрозумілі сучасним дітям, що мають інші пріоритети, бо відображають дух зовсім іншої епохи.
11. У програму уведено багато поетичних класичних творів, що не сприяє мотивації читати українську літературу.
12. До теми «Від смішного до великого» (6 кл.) зовсім не уведено сучасних творів.
13. Кількість тематичних розділів не відповідає кількості діагностичних (контрольних) робіт (орієнтовно для 5 класу – 5, для 6 класу – 6) для тематичного оцінювання.
14. У Пояснювальній записці програми чітко визначена кількість годин для позакласного читання, літератури рідного краю.
15. Обмежена кількість творів на вибір вчителя.
16. Застарілий контент не дає можливості змінити підходи до реалізації Концепції «Нової української школи», повною мірою відкрити для учнів світ української літератури, що розвивається, наповнена сучасними ідеями, відображає дух епохи, в якій живе підліток.

На основі програми створено підручники для 5, 6 класів «Українська література», автори:

1. Архипова В. П., Січкара С. І., Шило С. Б.
2. Авраменко О. М.
3. Заболотний В. В., Заболотний О. В., Слоньовська О. В., Ярмутьська І. В.

Модельна програма «Українська література. 5-6 класи» (Чумарна М. І., Пастушенко Н.М.).

5 клас. Програма складається із таких тематичних розділів:

1. Таємниці людини і світу. Морально-етичні ідеали усної народної творчості.
2. Жива казка природи.
3. Легендарні герої минувшини.
4. Різдво у нашій країні.
5. Світ фантазії.
6. Пісні весняної пори.
7. Великдень в нашій Україні.
8. Україна – найдорожчий скарб.

6 клас. Програма складається із таких тематичних розділів:

1. Нетлінні скарби. Українська народна творчість як скарбниця духовних цінностей. Жнивварські пісні та обряди. Колискові пісні. Народні замовляння, заклички.
2. Суголосся природи і людини.
3. На сторожі рідної землі.
4. Різдво любові в родинному колі.
5. З пригодами світ веселіший.
6. Народжені для весни духу.
7. Світ дитини очима українських письменників.

Плюси програми:

1. 5 клас. Включено твори сучасних авторів (8): Олександр Гаврош, Ірен Роздобудько. Галина Вдовиченко. Зірка Мензатюк. Галина Малик. Марія Чумарна. Мирослав Дочинець. Оксана Радущинська.
2. Теми «Різдво у нашій країні» (5 кл.), «Різдво любові в родинному колі» (6 кл.) дають можливість не лише ознайомити учнів із звичаями та традиціями народу, а й зацікавлює дітей, враховуючи їх вікові особливості.
3. У програмі оновлено контент, представлено твори авторів, які не були у попередніх програмах із предмета.
4. Дотримано календарний принцип при підборі тем.
5. На розсуд вчителя обираються твори та визначається кількість годин для позакласного читання, літератури рідного краю, розвитку мовлення.

Мінуси програми:

1. 6 клас. Зменшено кількість творів сучасних авторів (3): Галина Пагутяк, Оксана Сайко. Ірен Роздобудько.
2. У 6 класі збільшено кількість творів письменників інших століть, зокрема ХІХ - ХХ (для дітей ХХІ століття нецікава тематика, незрозуміла лексика).
3. Цикл «Жнивварські пісні та обряди» відірвано від теми «Календарно-обрядові пісні», що вивчається у 5 класі.
4. До теми «З пригодами світ веселіший», де використано прозові жанри пригодницької літератури, не уведено сучасних творів.
5. У програму уведено багато поетичних класичних творів, що не сприяє мотивації читати українську літературу.
6. Кількість тематичних розділів не відповідає кількості діагностичних (контрольних) робіт (орієнтовно для 5 класу – 5, для 6 класу – 6) для тематичного оцінювання.

На основі програми створено підручники для 5, 6 класів «Українська література», автори:

1. Коваленко Л. Т., Бернадська Н. І.
2. Чумарна М. І., Пастушенко Н.М.

Інтегрований мовно-літературний курс (українська мова, українська та зарубіжна література). 5-6 класи» (Старагіна І.П. та ін.).

Інтегрований мовно-літературний курс зорієнтований на такі напрями навчальної діяльності, як:

- розвиток **компетентних мовців і читачів**, які демонструють комунікативну вправність, читацьку та мовленнєву спроможність;
- **інтегрований підхід** до навчання;
- **текстоцентричний підхід**: текст є основою як для читацької діяльності (його аналіз, інтерпретації), так і для видів діяльності усного та письмового мовлення;
- **проблемно-тематичний підхід** до впорядкування текстів / медіатекстів;
- **комунікативно-діяльнісний підхід** до навчання, формування здатності співпрацювати з іншими особами, планувати власну та групову роботу для досягнення спільної мети, застосування прийомів активного слухання;
- **дослідницький метод** вивчення мовних і літературних явищ, формування здатності **критично, системно й креативно мислити**;
- **практико орієнтований підхід** до забезпечення системного вивчення всіх мовних розділів;
- розвиток наскрізних мовно-літературних умінь через **мовленнєву практику** (бесіда, дискусія, мікродискусія в групі, обговорення в парі, інтерв'ю тощо) навколо прослуханих / прочитаних / переглянутих текстів або медіатекстів;
- **вдосконалення мовлення** через інтерес до фонетичних закономірностей української мови, орфоепічних норм та знань зі стилістики;
- аналіз учнями **комунікативних ситуацій** з позиції спостерігача (на прикладі рольових ігор, театралізації, перегляду або прослуховування медіатекстів), опановуючи необхідні для цього поняття з теорії комунікації, теорії тексту, теорії інформації;
- **дослідження медіатекстів** (трейлери до фільмів, фільми, пісні, відеоігри, реклама (зокрема графічний дизайн для різних товарів, соціальний плакат), обкладинки книжок, телевізійні шоу, журнали, газети, комікси, листівки, веб-сайти, електронні листи) для передачі інформації та ідей у друкованому, усному, візуальному чи електронному вигляді;
- залучення учнів до **письмової практики**, зокрема за допомогою цифрових пристроїв та в режимі онлайн через комплексне опанування знань з орфографії, морфеміки та словотвору (саме ті, які пояснюють орфограми), морфології (зокрема написання слів разом, окремо, з дефісом, написання власних назв тощо), лексики (зокрема зв'язок етимології слова і правопису, правопис слів іншомовного походження);
- залучення до **читацької діяльності**, що охоплює роботу з текстами різних видів (художні, медіатексти тощо), читання з розумінням, увагу до художніх засобів.

5 клас. Програма складається із таких тематичних розділів:

1. Пізнаю різноманіття світу (Теми: 1. Спілкуюся й вивчаю світ. 2. Подорожую Україною й шаную культурне різноманіття. 3. Ціную індивідуальність. 4. Запозичую й збагачую).

2. Дім, який ми будуємо (Теми: 1. Дбаю про себе та інших. 2. Беру участь у житті громади. 3. Стаю відповідальним громадянином. 4. Люблю свою родину й рідний край).
3. Досліджую, ціную й бережу (Теми: 1. Досліджую минуле. 2. Пізнаю й бережу мову. 3. Пам'ятаю. 4. Вивчаю та пишу історію).
4. Скарби, якими володію (Теми: 1. Бачу неімовірне навколо. 2. Дивуюся й дивую. 3. Дарую подарунки й ділюся добром. 4. Очікую на свято).
5. Від ідеї до результату (Теми: 1. Фантазую. 2. Мрію, планую, досягаю. 3. Надихаю).
6. Дію, досягаю, перемагаю (Теми: 1. Хочу і можу. 2. Оцінюю ситуацію й граю за правилами. 3. Учю і вчуся. 4. Вірю в себе й довіряю іншим).
7. На шляху до успіху (Теми: 1. Шукаю себе. 2. Переймаю й перевершую. 3. Приймаю виклики. 4. Дивуюся перспективам).
8. Дивен світ (Теми: 1. Радію світу навколо. 2. Пізнаю довкілля. 3. Бережу природу. 4. Навчаюсь у природи творчого спокою).
9. Віддзеркалене у слові життя (Теми: 1. Переживаю красу. 2. Чуємо одне одного. 3. Оповідаю історії).

Зміст розділів структуровано відповідно до базових знань за групами: **«Комунікація»**, **«Інформація»**, **«Мовні засоби»**, **«Текст»**, **«Літературний твір»**.

Комунікація. Орієнтири: дотримання етикету в полікультурному спілкуванні, порушення етикетних норм; аргументація, факти і судження; вербальні й невербальні засоби.

Інформація. Орієнтири: види інформації (текстова, графічна, числова тощо); новизна, актуальність інформації; достовірність і несуперечливість інформації; ознаки неправдивої інформації.

Мовні засоби. У програмі запропонована така послідовність вивчення мовних розділів:

- «Фонетика» (у взаємозв'язку з орфоепією, орфографією, стилістикою, лексикологією, граматиною),
- «Синтаксис» (у взаємозв'язку із стилістикою, пунктуацією).

Окремого розділу «Лексикологія» в програмі не зазначено, повторення понять (однозначні, багатозначні слова, синоніми, антоніми, омоніми, власне українські та іншомовні слова, терміни), систематичну роботу над збагаченням мовлення новими словами, активізацією їх й удосконалення лексичного запасу учнів передбачено здійснювати на основі літературного текстового матеріалу, який вивчатиметься.

Текст. Орієнтири: мета читання; жанри текстів / медіатекстів; тема, основна думка опрацьовуваних текстів; цілісний, перерваний і змішаний текст; типи мовлення; стилі (художній, розмовний, науковий).

Літературний твір. Орієнтири: автор, оповідач, образ оповідача; літературні роди (лірика, епос, драма); види / жанри опрацьовуваних творів; читацький досвід; тема, ідея твору; актуальна проблематика твору; композиція; сюжет; художній образ.

6 клас. Програма складається із таких тематичних розділів:

1. Залежність і самостійність (Теми: 1. Ділюся враженнями. 2. Повертаюся до роботи. 3. Працюю над собою. 4. Відкриваюся новому).
2. Чого я боюся (Теми: 1. Дивлюся страхам в очі. 2. Упевнено виходжу із зони комфорту. 3. Долаю індивідуальні та соціальні стереотипи).
3. Зовнішнє і внутрішнє (Теми: 1. Бачу себе. 2. Шукаю відповіді в книжках. 3. Розумію себе. 4. Знаю міру).
4. Радість буття (Теми: 1. Веду здоровий спосіб життя. 2. Мислю позитивно. 3. Відчуваю наближення свята. 4. Надихаюся шедеврами).
5. Взаємозалежності (Теми: 1. Вибудовую взаємини. 2. Усвідомлюю свою роль у команді. 3. Приймаю рішення й відповідаю за них).
6. Право на власну думку (Теми: 1. Чую й хочу, щоб чули мене. 2. Прислухаюся та обстоюю. 3. Поводжуся гідно. 4. Прагну до ненасильницького спілкування).
7. Громадянськість і добросусідство (Теми: 1. Усвідомлюю себе в часі. 2. Маю право й поважаю права інших. 3. Займаю активну життєву позицію. 4. Беру на себе відповідальність).
8. Просто про складне (Теми: 1. Живу у Всесвіті. 2. Живу у світі речей. 3. Живу у світі ідей. 4. Живу у світі почуттів).
9. Світ віртуальний і реальний (Теми: 1. Гуляю всемережею. 2. Не ховаюся за аватаром. 3. Вигадаю нові світи. 4. Розширюю обрії).

Зміст розділів структуровано відповідно до базових знань за групами: **«Комунікація», «Інформація», «Мовні засоби», «Текст», «Літературний твір».**

Комунікація. Орієнтири: мета та умови спілкування; життєвий досвід, власна позиція, аргументація; цифрове середовище, ефективна комунікація, різновиди дискусії, етика спілкування; стиль спілкування, виражальні засоби, невербальні засоби.

Інформація. Орієнтири: джерела інформації (друковані, електронні тощо); засоби масової інформації, повнота і несуперечливість інформації, думки і факти, основна і другорядна інформація.

Мовні засоби. У програмі запропонована така послідовність вивчення мовних розділів:

- «Будова слова» (у взаємозв'язку з лексикологією, морфологією, орфографією),
- «Словотвір» (у взаємозв'язку із фонетикою, лексикологією та морфологією, орфографією).

Окремих розділів «Лексикологія», «Фразеологія» в програмі не зазначено, повторення понять, вивчення нових лексичних понять (авторські неологізми, новотвори, стилістично забарвлені слова, діалектні, професійні слова, сленг, просторічні слова, суржик), удосконалення лексичного запасу учнів передбачено здійснювати на основі літературного текстового матеріалу, який вивчатиметься.

Текст. Орієнтири: мета читання; жанрові та стилістичні особливості опрацьовуваних текстів / медіатекстів; тема, основна думка опрацьовуваних текстів, елементи змісту і форми, структура тексту; стилі тексту, жанри.

Літературний твір. Орієнтири: роди і жанри опрацьовуваних творів, тема, ідея, контекст, символіка, художні деталі; особливості форми, зумовлені змістом; читацький досвід.

Плюси програми:

1. Програма передбачає реалізацію принципу академічної свободи вчительства й можливість залучення школярів до вибору текстів.
2. Використано ідеї інтегрування тематичних літературних текстів для комплексного вивчення мовного матеріалу.
3. Перелік текстів (зокрема художніх творів українських і зарубіжних авторів, медіатекстів тощо) є пропонованим, учитель може вибрати з наведеного переліку тексти, які відповідають потребам і можливостям учнів його класу, а також запропонувати учням інші тексти, враховуючи забезпечення збалансованого представлення у навчальній програмі творів українських і зарубіжних авторів.
4. Учитель має вибір між традиційним контентом попередніх програм та сучасними творами.
5. Подано обширний список сучасних творів.
6. Програма для творчого вчителя, здатного системно та креативно організувати освітній процес.

Мінуси програми:

1. Запропоновано багато поетичних класичних творів.
2. Використано твори письменників інших століть, зокрема XIX – XX, що є нецікавими та незрозумілими для дітей XXI століття (Франко Іван «Грицева шкільна наука», Полонський Радій «Таємниця країни суниць» та інші).
3. Кількість тематичних розділів не відповідає кількості діагностичних (контрольних) робіт для тематичного оцінювання.

На основі інтегрованого курсу створено підручники для 5, 6 класів «Українська мова, українська та зарубіжна література», автори:

1. Старагіна І. П., Панченков А. О., Терещенко В. М., Романенко Ю. О., Волошенюк О. В., Новосьолова В. І.
2. Хворостяний І.Г., Большакова О.І.

Усі модельні програми з української літератури, інтегрованих курсів складаються із 3 компонентів: 1) **очікувані результати** навчання учнів, 2) **зміст** навчального предмета (інтегрованого курсу), 3) **види навчальної діяльності** учнів.

Види навчальної діяльності не є обов'язковим складником і відображають лише бачення авторів модельної програми шляхів реалізації очікуваних результатів, які вчитель може за бажанням використати під час освітнього процесу.

II. Складові навчальної програми.

Вибрана учителем **модельна програма** із предмета «Українська література» чи інтегрованого курсу має **стати основою для створення власної навчальної програми.**

Пропоную такі складові:

1. **Назва програми** (Навчальна програма «Українська література» для закладів загальної середньої освіти, 5 клас).
2. **Вказівка на вибрану модельну програму** (Навчальна програма розроблена на основі Модельної навчальної програми «Українська література. 5-6 класи»

для закладів загальної середньої освіти, автори: Чумарна М. І., Пастушенко Н.М. (наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795).

3. **Укладач навчальної програми.**
4. **Пояснювальна записка**, що окреслює мету, завдання вивчення української літератури, загальні та наскрізні уміння, побудову, шляхи реалізації, підходи до організації навчального процесу.
5. **Навчальна програма**, що містить 1) **очікувані результати навчання**, 2) **зміст** навчального матеріалу (порядок вивчення тем), 3) **кількість годин**, 4) **інструментарій** для вчителя відповідно до рівня навчання.

Зразок пояснювальної записки.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна програма з української літератури розроблена на основі Модельної навчальної програми «Українська література. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти, автори Чумарна М. І., Пастушенко Н. М. (наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795) та Державного стандарту базової середньої освіти (затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898).

Навчальна програма базується на цінностях Нової української школи й орієнтується на ідеал її випускників: освічених українців, всебічно розвинених, відповідальних громадян і патріотів, здатних до інновацій.

Українська література як навчальний предмет забезпечує реалізацію вимог до обов'язкових результатів навчання мовно-літературної освітньої галузі; сприяє формуванню духовно-ціннісних орієнтирів учнів; розширює обрії пізнання світу, мотивуючи до читання, розкриває комунікативні уміння, творчий потенціал; сприяє розвитку внутрішнього світу особистості, взаємодії у соціумі.

Мета вивчення української літератури для адаптаційного циклу:

- формування мотивації до читання;
- збагачення емоційно-чуттєвого досвіду;
- формування ціннісних орієнтацій і ставлень;
- формування творчої самореалізації;
- розвиток читацької грамотності.

Досягнення мети реалізується через такі **завдання вивчення української літератури:**

- розвивати стійкий інтерес до читання;
- підвищувати рівень розвитку читацької грамотності;
- виховувати вдумливого читача, здатного розуміти цінності, відображені у художньому творі;
- розвивати образне мислення, художній смак;
- формувати елементарні вміння аналізу художніх творів, їх інтерпретації та оцінювання;
- сприяти засвоєнню основних понять із теорії літератури;
- розвивати вміння співвідносити зміст, проблематику творів зі своїми почуттями, досвідом і цінностями;

- формувати естетичне сприймання художнього тексту і розуміння його виражальних засобів;
- розвивати емоційний інтелект;
- розвивати творчі здібності школярів, створювати умови для саморозвитку вільної особистості, адаптованої до умов сучасного життя;
- розвивати уміння і навички мовленнєвої діяльності, збагачувати словниковий запас учнів;
- поглиблювати уміння працювати з різними видами інформації, зокрема й електронними, здійснювати пошуково-дослідницьку діяльність;
- формувати в учнів активну громадянську позицію, патріотизм, повагу до культурних цінностей українського народу, його історико-культурного надбання і традицій, державної мови;
- плекати в учнів любов до рідного краю, відповідальне ставлення до довкілля;
- сприяти формуванню позитивного іміджу української літератури.

Програма створює умови для формування **загальних умінь**, визначених Державним стандартом базової середньої освіти, а саме:

- сприймати, аналізувати, інтерпретувати, критично оцінювати інформацію в художніх текстах різних жанрів та використовувати інформацію для збагачення власного досвіду і духовного розвитку;
- висловлювати власні думки, почуття, ставлення та ідеї, взаємодіяти з іншими особами в усній і письмовій формі, зокрема інтерпретуючи фольклорні тексти, тексти класичної та сучасної художньої літератури; взаємодіяти з іншими особами в цифровому просторі, дотримуватися норм літературної мови;
- сприймати і використовувати інформацію для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях;
- використовувати знання з літератури для власної творчості.

Вона зорієнтована на формування **наскрізних умінь**, відповідно до п. 9 Державного стандарту базової середньої освіти:

- уміння «читати з розумінням»;
- уміння виявляти приховану і очевидну інформацію;
- досліджувати теоретичні поняття через тексти художніх творів;
- висловлювати власну думку, логічно обґрунтувати позицію, доводити надійність аргументів, підкріплюючи власні висновки фактами та цитатами з тексту, висловлювати ідеї, пов'язані з розумінням тексту після його аналізу;
- критично і системно мислити;
- креативно мислити, продукуючи нові ідеї;
- виявляти ініціативу, використовувати активний пошук для розв'язання проблем;
- конструктивно керувати емоціями;
- співпрацювати з іншими.

Програма побудована за **тематично-жанровим і календарним принципами**. Раціонально поєднано традиційні художні твори з текстами сучасної дитячої літератури. Із метою розширення простору української літератури використано сучасні твори за вибором, що об'єднані тематично. Основою для вибору художніх текстів були:

- пізнавальний, виховний і ціннісний потенціал твору;
- відповідність форми і змісту віковим інтересам та інтелектуальним можливостям учнів;
- відповідність змісту творів меті й завданням вивчення української літератури;
- жанрово-видова, стильова різноманітність творів, їхня багатогранність у відображенні життя.

У стовпці «**Очікувані результати навчання**» визначено уміння та навички, що сприятимуть формуванню компетентностей, заявлених у Концепції «Нова українська школа». Очікувані результати повторюються у різних темах, і це дозволяє упродовж курсу усім учням досягти цілей, визначених програмою.

У стовпці «**Зміст**» виділено тематичні блоки із переліком текстів для обов'язкового вивчення: 1) «Таємниці людини і світу. Морально-етичні ідеали усної народної творчості. Легендарні герої минувшини», 2) «Жива казка природи. Різдво у нашій країні», 3) «Світ фантазії», 4) «Пісні весняної пори. Великдень в нашій Україні», 5) «Україна – найдорожчий скарб». Увага звернена на формування мотивації до читання, життєві цінності, які актуалізує художній твір, розвиток читацької грамотності.

Робота з текстами спрямована на «читання з розумінням» через коментоване читання, осмислення і аналіз художнього тексту, спостереження та дослідження, формування комунікативності та кооперації, розвиток критичного, креативного і системного мислення. У навчальній програмі для дослідження творів використано тематичний підхід. Ущільнено нецікавий чи не зрозумілий контент, відповідно до опитувань учнів та педагогів, що запропонований у модельній навчальній програмі, на користь сучасних дитячих українських творів.

У кожному тематичному блоці запропоновано такі підрубрики: «Читацький практикум», «Позакласне читання», «Література рідного краю», «Розвиток мовлення», що зорієнтовані на формування практичних літературних навичок.

Робота з текстами спрямована на аналіз та інтерпретацію прочитаного, ознайомлення з окремими виражальними засобами та їхніми функціями у творах, обговорення вражень від читання. Осмислюючи та інтерпретуючи зміст художніх творів, учні розвивають мовлення, основні навички читання, зокрема, поглиблюють уміння виділяти головне і другорядне, критично оцінювати прочитане.

Тексти напам'ять можуть вивчатися за вибором вчителя, запропоновані поезії є орієнтовними.

Окремо виділено стовпець «Теорія літератури - ТЛ», що дає можливість зорієнтувати учителя на **практичне дослідження у художньому тексті теоретичного поняття**. Із теорії літератури дітям пропонуються знання про жанри (фольклорні та літературні), літературознавчі поняття, пов'язані з аналізом змісту і форми літературного твору (композиція (сюжет, позасюжетні елементи), часопростір, тема, підтекст, ідея, художній образ), художні засоби (епітет, метафора, порівняння тощо). У програмі збережено наступність з початковою школою, зокрема розвиваються уміння досліджувати мову художнього твору, забезпечуючи комунікативний підхід до аналізу, вплив художніх текстів на читача,

оцінюючи та інтерпретуючи художній твір. Уперше в програму з української літератури вводиться поняття «медіатекст».

У стовпці «**Твори на вибір (ПЧ / ЛРК)**» запропоновано сучасні дитячі твори, які, на думку педагогів області, доречно вивчати у 5 класі, бо вони сприяють зацікавленню та мотивації до читання, а значить і розвитку читацької грамотності. Ці тексти можуть бути використані для літературних досліджень під час читацького практикуму, позакласного читання, ознайомлення з літературою рідного краю.

Основним шляхом реалізації програми є створення ситуацій, які дозволять учням/ученицям вдумливо читати художні тексти, досліджувати специфіку їх жанру, композиції, висловлювати враження про прочитане, зіставляти зміст із власним досвідом.

Найефективнішими **способами аналізу** художнього тексту є використання **часово-просторових координат та «за автором»**. Ефект першого враження про твір має відбуватися на уроці, тоді це дає можливість учителю через **прийоми коментованого читання, історико-літературний коментар, розгляд системи художніх деталей** ознайомити учнів із художніми текстами, а не говорити про тексти абстрактно, якщо твір не прочитаний, вчити спостерігати за деталями, що працюють на реалізацію ідеї, досліджувати особливості авторського стилю письма, розвивати критичне та креативне мислення. Важливо, щоб вибрані учителем **методи, прийоми, засоби навчання** заохочували дітей до читання, сприяли мотивації до інтелектуальної праці. Таку можливість надають активні та інтерактивні види навчальної діяльності, використання комп'ютерних технологій (літературні платформи, електронні книги, аудіозаписи, мультимедіа), кооперації.

Необхідно створити позитивну атмосферу заохочення учнів до читання через популяризацію успішності українських письменників, співпрацю, співтворчість, довіру, повагу до потреб і запитів учнів.

Підходи до організації навчального процесу на уроках української літератури:

- діяльнісний,
- особистісно орієнтований,
- системний,
- компетентнісний.

Ці підходи забезпечують формування наскрізних умінь, визначених Державним стандартом базової середньої освіти: читати з розумінням, висловлювати власну думку в усній і письмовій формі, критично і системно мислити, логічно обґрунтовувати позицію, діяти творчо, виявляти ініціативу, конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими.

Відповідно до модельної навчальної програми «Українська література. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти, автори Чумарна М. І., Пастушенко Н. М. педагоги до створення навчальної програми можуть підійти творчо: **визначити кількість годин**, необхідних для текстуального вивчення, осмислення художніх творів, які входять до кожного блоку; обрати художні твори у тих блоках, які пропонують твори на вибір. **На розсуд учителя розподіляються**

години на повторення та узагальнення, розвиток мовлення, позакласне читання, літературу рідного краю, тому запропонована кількість годин до кожного тематичного блоку та підрубрик є орієнтовною.

Орієнтовний зразок опори для навчальної програми з української літератури.

№ з/п	Очікувані результати навчання	Зміст навчального матеріалу	Кількість годин	Теорія літератури (ТЛ)	Твори на вибір (ПЧ / ЛРК)
-------	-------------------------------	-----------------------------	-----------------	------------------------	---------------------------

Зразок навчальної програми. URL: https://docs.google.com/document/d/1xp-3iipVSIhFq7wRFW1l_dx0F4uOZudnVl3OIBd-vPk/edit?usp=sharing.

У Пояснювальній записці визначено змістове наповнення стовпців навчальної програми.

Однак, варто звернути увагу, що під час розроблення власної навчальної програми педагог має право самостійно вибудовувати послідовність окреслених у вибраній модельній програмі **очікуваних результатів навчання**, але має врахувати **уміння, визначені Концепцією «Нова українська школа»**, а саме: 1) висловлювати думку усно і письмово; 2) співпрацювати в команді; 3) читати і розуміти прочитане, логічно обґрунтовувати позицію, використовуючи критичне мислення; 4) виявляти ініціативу, творити; 5) застосовувати емоційний інтелект [14], що сприяють формуванню навичок комунікації, кооперації, критичного мислення, креативності, емоційного інтелекту; **уміння, визначені у Державному стандарті для мовно-літературної освітньої галузі**, а саме: 1) сприймати інформацію, перетворювати її з почутого (художнього тексту, медіатексту) в різні форми повідомлень; 2) сприймати, аналізувати, інтерпретувати, оцінювати текст; 3) збагачувати естетичний та емоційно-чуттєвий досвід; 4) обирати текст для читання; 5) перетворювати текстову інформацію, читати творчо; 6) створювати письмові висловлення; 7) взаємодіяти письмово в режимі реального часу (в цифровому середовищі); 8) редагувати письмові тексти; 9) висловлювати і захищати власні погляди, ідеї, переконання, використовувати вербальні та невербальні засоби під час представлення своїх думок [1].

У стовпці «**Зміст навчального матеріалу**» в кожному тематичному розділі визначається:

- 1. Порядок вивчення обов'язкових творів.** Зауважимо, що вилучати, переносити в інші розділи запропоновані в модельній програмі твори не можна.
- 2. Розподіл діагностичних робіт.** Так як у різних модельних програмах кількість тематичних розділів різна, то педагогу потрібно поєднати чи розширити їх, відповідно до кількості діагностичних робіт. Зазвичай, для учнів 5 класу – 5 робіт, а для учнів 6 класу – 6 робіт на рік.
- 3. Визначення тем для позакласного читання, літератури рідного краю.** Окремо можна виділити теми для **читацького практику**. Пропоную ці уроки використати для формування та контролю умінь аудіювання, читання, говоріння, письма.

Загальні теми, без вказівки творів, для позакласного читання, літератури рідного краю, читацького практикуму (наприклад, «Від казки до фентезі. У чому

особливості сучасного жанру?», «Якими є способи творення художніх образів казки і фентезі?», «Як автор створює художній твір?», «Чому твори - це поради автора читачу», «Як часопростір стає ключем до розуміння ідей художнього твору», «Як через твір можна знайомитися з автором?», «Як визначити особливості авторського стилю?») розширюють вибір творів учителем залежно від читацьких зацікавлень класу.

Такі види уроків, як позакласне читання, література рідного краю, читацький практикум, дозволяють учителю впроваджувати такі форми діяльності [4]:

- організувати участь у проєкті **«Книга місяця»** (разом із учнями створити на рік список творів, кожного місяця із цього списку вибирати книгу, яку читають усі протягом місяця, щоб обговорити її; дописувати протягом року цитати, що руйнували б міф про занудність української літератури);
- організувати участь у проєкті **«Читаємо разом»** (учні записують відеоролики, де розповідають про улюблену книгу, чого вона їх навчила, запрошують до читання вчителів та батьків. Хештег #читаймо разом);
- використати формат **«норвезького читання»**: у понеділок учням пропонується прочитати книгу, у п'ятницю - її обговорити, написати резюме (пояснення тексту) та твір «у стилі автора»;
- використовувати під час читання сучасних творів **«формулу успіху»**: визначати думки із книги, що вчать успішності;
- організовувати **літературні зустрічі з авторами**, які пишуть про підлітків XXI століття;
- створити **книжковий Ютуб-канал**, де учні створюватимуть відеоролики про прочитані книги, писатимуть коментарі;
- влаштувати **літературну дегустацію; літературне кафе, читацький пікнік, книжковий клуб із смачним пирогом; книжковий челендж, тематичну книжкову вечірку; літературний квест за твором;**
- написати книгу-онлайн на платформі **«Літота»** чи **«Букнет»**.

4. Визначення тем для розвитку мовлення, формування та контролю умінь говоріння, письма.

Такий підхід дає можливість врахувати не лише змістове наповнення програми для **тематичного оцінювання**, що здійснюється на основі поточного оцінювання та проведених **діагностичних (контрольних) робіт**, а й види діяльності **формувального оцінювання** результатів навчання учнів: **аудіювання, читання, говоріння, письмо.**

Важливим є створення умов для активної участі учнів у процесі оцінювання, зокрема формувального, із застосуванням критеріїв, зокрема шляхом самооцінювання та взаємооцінювання, спільне визначення подальших кроків для покращення результатів навчання [6].

Зазначимо, що **оцінка за семестр** ставиться за **результатами тематичного оцінювання та контролю груп загальних результатів** (аудіювання, читання, говоріння, письмо).

У стовпці **«Кількість годин»** варто врахувати такі години:

1. На вивчення кожного тематичного розділу.

2. На вивчення кожного твору, що запропонований у модельній програмі, як обов'язковий. Зазначимо, що учитель має право **ущільнити чи розширити теми**, враховуючи зацікавлення сучасних учнів жанром, змістом твору.

При визначенні кількості годин на опрацювання запропонованих текстів, варто врахувати причини, за яких твори можуть бути «не в тренді»: 1) «соціальне», «занудне» трактування творів; 2) тяжіння до «дорослого, проблемного, темного» трактування творів, замість пошуку «дитячого, радісного, світлого»; 3) вікова невідповідність творів, осмислити які для учнів складно.

Опитування педагогів показало, що **для ущільнення** варто використати:

- декілька поетичних творів одного автора (наприклад, Тарас Шевченко «*За сонцем хмаронька пливе*», «*Садок вишневий коло хати*»; Павло Тичина «*Хор лісових дзвіночків*», «*Гаї шумлять*», «*Арфами, арфами*»; Олександр Олесь «*Заспів*», «*Україна в старовину*», «*Похід на Царгород*», «*Ярослав Мудрий*»);
- декілька поетичних творів різних авторів на одну тематику (наприклад, барви природи у ліричних творах (Богдан-Ігор Антонович «*Навчися мови лісової*», Оксана Сенатович «*Друже мій*»); засоби зображення ідилії природи (Тарас Шевченко «*За сонцем хмаронька пливе*», «*Садок вишневий коло хати*» і Леся Українка «*Вечірня година*»); образ дощу (Максим Рильський «*Дощ*» («*Благодатний, довгожданий...*»), «*Перед грозою*» та Микола Вінграновський «*Бабунин дощ*»); образ рідної землі (Павло Тичина «*Не бував ти у наших краях*», Василь Сухомлинський «*Я був на далекій чужині*»);
- малі фольклорні жанри (колядки, щедрівки, веснянки, гаївки (гаївкові ігри), жнивварські) вивчати в межах розділу та не виокремлювати для них окремих уроків;
- на малі жанри УНТ (загадки, прислів'я, приказки) не виділяти окремо годин, а вивчати їх під час аналізу прозових літературних творів, оскільки діти мають бачити, де і як вживаються ці жанри усної народної творчості;
- жанри на розмежування (наприклад, притчі, народна бувальщина, переказ);
- історичні твори, що є складні для сприйняття учнів 5-6 класів (легенди, перекази, літописні оповіді, оповідання з народного переказу (наприклад, Антін Лотоцький «*Михайло-Семиліток*»), історична легенда-оповідання (наприклад, Наталена Королева «*Кирило Кожум'яка*», драма-казка Олександра Олесь «*Микита Кожум'яка*»);
- алегоричні твори (байки Григорія Сковороди «*Бджола і Шершень*» та Леоніда Глібова «*Вовк і кіт*», «*Зозуля і півень*»), віршована казка (Василь Симоненко «*Цар Плаксіє та Лоскотон*»);
- твори інших століть (наприклад, Іван Нечуй-Левицький «*Вітрогон*», Борис Грінченко «*Украла*», Григійр Тютюнник «*Дивак*»);
- депресивні твори (Євген Гуцало «*Лось*», Володимир Винниченко «*Федько-халамидник*»).

Збережені години варто використати для читацьких практикумів, позакласного читання сучасних творів, що цікаві учням. При виборі пропоную звернути увагу на такі показники:

- опитування учнів щодо жанрів і тематики творів, що зацікавлюють учнів вашого класу (укласти перелік творів);

- вікова відповідність;
 - малі прозові жанри (літературні казки, оповідання, новели, етюди);
 - позитивна тематика: пригоди, фентезі, стосунки з однолітками, батьками;
 - тематика позакласного читання, літератури рідного краю у межах розділу, жанру (наприклад, розділ «Жива казка природи» - твори про тварин; розділ «Різдво у нашій країні» - сучасні фантастичні твори про дивовижні перетворення, дива, здійснення бажань; розділ «Світ фантазії» - різножанрові твори про пригоди підлітків; розділ «Україна – найдорожчий скарб» - дитячі твори літератури рідного краю).
3. На проведення діагностичних робіт та оцінки прогресу набуття учнями літературних знань і компетентностей.
 4. На проведення уроків позакласного читання, літератури рідного краю чи читацьких практикумів за рахунок ущільнення для визначення загальних результатів навчання: аудіювання, читання, говоріння, письма.
 5. На проведення уроків розвитку мовлення для визначення загальних результатів навчання: аудіювання, читання, говоріння, письма.

Стовпець «**Теорія літератури**» зорієнтує вчителя на практичне дослідження у художньому тексті визначених у модельній програмі теоретичних поняття.

У стовпці «**Твори на вибір**» подано список сучасних дитячих творів, які відповідають темі розділу і можуть бути використані для уроків позакласного читання, літератури рідного краю, читацького практикуму.

Дослідження причин небажання учнями читати запропоновані програмою українські твори сприяли виникненню ідеї змінити формат депресивних творів на позитивний. Це дасть можливість у подальшому створити **позитивний імідж українській літературі** [4].

У навчальній програмі із предмета, яку створює учитель, розділи «Позакласне читання», «Література рідного краю», «Читацький практикум» варто наповнити сучасними дитячими / підлітковими творами, що є зображенням реального (жанри: оповідання, повість, детектив) та фантастичного світу (жанри: казка, фентезі, прогностична фантастика), а також їх поєднанням.

Використовуючи системний підхід, учитель має усі можливості за допомогою власної навчальної програми створити цікаве для учнів **інформаційне українське літературне середовище**.

На основі власної навчальної програми із предмета «Українська література», інтегрований курс, затвердженої педагогічною радою закладу освіти, вчитель складає календарно-тематичне планування, ураховуючи навчальні можливості учнів класу, їх мотивацію, уміння, навички, творчі здібності, інформаційні ресурси, моделювання ситуацій.

Орієнтовний зразок опори для календарно-тематичного планування з української літератури

№ з/п	Очікувані результати навчання	Зміст навчального матеріалу	Кількість годин	Дата	Теорія літератури (ТЛ)	Твори на вибір (ПЧ / ЛРК)	Навчально-методичний контент	Примітка
-------	-------------------------------	-----------------------------	-----------------	------	------------------------	---------------------------	------------------------------	----------

Однак, варто зазначити, що **календарно-тематичне планування здійснюється вчителем у довільній формі** [6].

Отож, щоб зацікавити учнів, наблизити їх до розуміння предметів «Українська мова», «Українська література», мотивувати дітей навчатися, варто розпочати із написання власної навчальної програми, врахувавши таке змістове наповнення, яке дасть можливість через реалізацію ідей відходити від шаблонів та стереотипів і наближувати навчання до потреб реального світу.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт базової середньої освіти. 5-9 класи Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti>.
2. Котляренко Н.М. Як учителям-словесникам розвивати навички успішності / *Науково-методичний вісник № 55*. Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2019. С.131-144. URL: https://docs.google.com/document/d/1QqwevkkY7A9OTZsFi8y_AW06GxRPOzQ2rnY1qxCuers/edit?usp=sharing.
3. Котляренко Н.М. Як учителям-словесникам зацікавити учнів пізнавати українську мову / *Науково-методичний вісник № 57*. Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2021. С.237-242. URL: https://docs.google.com/document/d/1hrqvY2_V4hzL_IZ3sQT0yApmTcSbPW1-qTXnYevxpWs/edit?usp=sharing.
4. Котляренко Н.М. Як учителям-словесникам заохотити учнів читати українську літературу / *Науково-методичний вісник № 56*. Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2020. С.186-192. URL: https://docs.google.com/document/d/1dUaFeCd83B6_GhIGSXHyMAv-EaoXeVRTYBqjWZtfOPg/edit?usp=sharing.
5. Котляренко Н.М. Нова українська школа: конструювання уроків мовно-літературної освітньої галузі (предмети «Українська мова», «Українська література») / *Науково-методичний вісник № 58*. Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2022. URL: <https://docs.google.com/document/d/1t3L1jyAPHBjtAlrMabE-cuALQfpvZnfIbgst8ODjQuk/edit?usp=sharing>.
6. Методичні рекомендації щодо особливостей організації освітнього процесу у першому (адаптивному) циклі навчання у 5-6 класах в умовах реалізації концепції «НУШ». URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/83419/.
7. Модельна навчальна програма «Українська мова. 5-6 класи» (автори: Голуб Н.І., Горошкіна О.М.). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Movno-literat.osv.hal/Ukr.mova.5-6-kl.Holub.Horoshkina.14.07.pdf>.
8. Модельна навчальна програма «Українська мова. 5-6 класи» (автори: Заболотний О.В. та ін.). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Mo>

[del.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Movno-literat.osv.hal/Ukr.mova.5-6-kl.Zabolotnyy.ta.in.14.07.21.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Movno-literat.osv.hal/Ukr.mova.5-6-kl.Zabolotnyy.ta.in.14.07.21.pdf).

9. Модельна навчальна програма «Інтегрований мовно-літературний курс (українська мова, українська та зарубіжні літератури). 5-6 класи» (автори: Старагіна І.П. та ін.). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Intehr.movn-lit.kurs-ukr.mova.ukr.ta.zar.lit.5-6.kl.Starahina.ta.in.04.10.pdf>.
10. Модельна навчальна програма «Українська література. 5-6 класи» (автори: Яценко Т.О., Качак Т.Б. та ін.). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Movno-literat.osv.hal/Ukr.lit.5-6-kl.Yatsenko.ta.in.14.07.pdf>.
11. Модельна навчальна програма «Українська література. 5-6 класи» (автори: Архипова В.П., Січкач С.І., Шило С.Б.). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Movno-literat.osv.hal/Ukr.lit.5-6-kl.Arkhypova.Sichkar.Shylo.14.07.pdf>.
12. Модельна навчальна програма «Українська література. 5-6 класи» (автори: Чумарна М. І., Пастушенко Н. М.). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Movno-literat.osv.hal/Ukr.lit.5-6-kl.Chumarna.Pastushenko.07.09.pdf>.
13. Модельна навчальна програма «Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної). 5-6 класи» (автори: Яценко Т.О., Тригуб І.А.). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Movno-literat.osv.hal/Intehr.kurs.lit.ukr.ta.zar.5-6-kl.Yatsenko.Tryhub.15.07.pdf>.
14. Нова українська школа: Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainskashkola-compressed.pdf>.
15. Типова освітня програма для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти. URL: <https://imzo.gov.ua/2021/02/22/nakaz-mon-vid-19-02-2021-235-pro-zatverdzhenniatypovoi-osvitn-oi-prohramy-dlia-5-9-klasi-v-zakladiv-zahal-noi-seredn-oi-osvity/>.

ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ МОДЕЛЬНИХ ПРОГРАМ «ЗАРУБІЖНА ЛІТЕРАТУРА» ДЛЯ 6 КЛАСУ НУШ

Олена РЕВНИВЦЕВА,

методист науково-методичної лабораторії суспільно-гуманітарних та естетичних дисциплін комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського»

Щоб змінити шкільну систему, потрібне не просто радикальне, альтернативне бачення того, що можливо, а й розумні стратегії та ефективні інституції.

Андреас Шлейхер, керівник програми PISA

Зміст освіти в базовій середній школі визначає Державний стандарт базової середньої освіти (2020 р.), який є логічним продовженням Державного